

Boek Spontaan spellen
Auteur Henriët Odink
Uitgeverij Boom

Diverse onderzoeken wijzen uit dat aandacht voor de spontane spelling van jonge kinderen winst oplevert, zowel op de korte als op de lange termijn. Maar wat is spontaan spellen eigenlijk? En hoe geef je dit vorm in de klas? Dat wordt uitgelegd in dit boek Spontaan spellen, Bouw aan een stevige taalbasis bij het jonge kind.

Inleiding

Kinderen zijn van nature nieuwsgierig en willen schrijven, maar zonder een rijke taalomgeving, een schrijvende volwassene en kansen om te schrijven, zal de schrijfvaardigheid zich onvoldoende ontwikkelen.

Kinderen die beter spellen, schrijven meer. Kinderen die meer schrijven, zijn beter in het schrijven van een tekst. Kinderen die betere teksten schrijven, denken dieper. Spellendoet er dus toe in alle groepen. Want een goede lees- en schrijfvaardigheid vergemakkelijkt het leren van andere vaardigheden tijdens de schoolloopbaan en in het verdere leven.

Hoofdstuk 1: Spontane spelling

Uit onderzoek is gebleken dat fonemisch bewustzijn en letterkennis een sterk voorspellende waarde hebben voor de vroege leesontwikkeling en latere leesvaardigheid. Hier is aandacht en stimulans vanuit de omgeving voor nodig. Het spontaan spellen biedt veel mogelijkheden om aan letterkennis te werken. Door eerst te schrijven, kunnen kinderen zelf uitzoeken wat ze klank voor klank hebben geschreven.

En dat is precies wat spontaan spellen inhoudt: het schrijven van woorden op basis van de klanken die je in de gesproken taal hoort.

Hoofdstuk 2: Ontwikkelingsstadia

Er zijn verschillende fasen binnen de geschreven taal:

1. Schrijven via tekenen;
2. Schrijven via krabbelen;
3. Schrijven via letterachtige vormen;
4. Eén of enkele letters gebruiken;
5. Invented spelling;
6. Conventionele spelling.

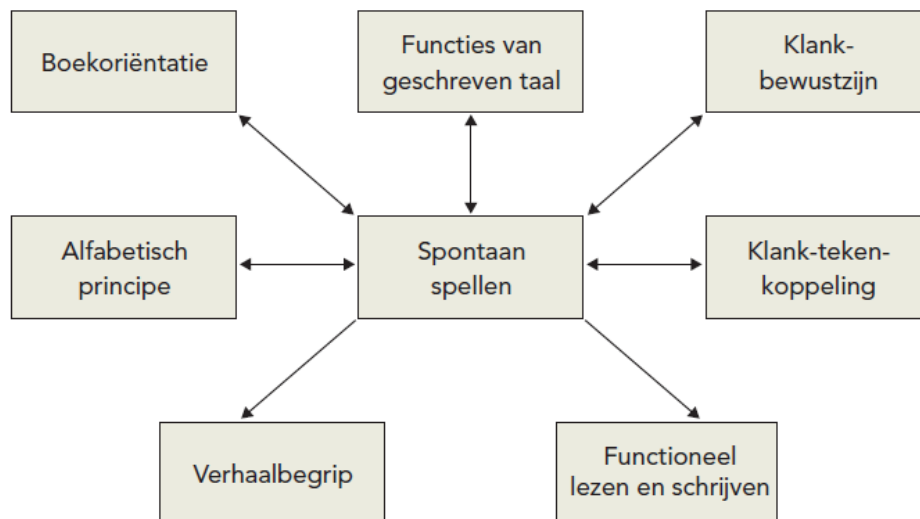
De meeste kinderen doorlopen de fasen in deze volgorde, maar het tempo tussen kinderen kan wel verschillen. Het is belangrijk dat je bij jonge kinderen nooit de nadruk legt op correct spellen, of spellingregels. Daarmee rem je juist de ontwikkelingsgroei.

Hoofdstuk 3: Verschillende kinderen, verschillende achtergronden

Ouders die hun kinderen aanmoedigen om te schrijven, oefenen een positieve invloed uit op de ontwikkeling van mondelinge taal, lezen en schrijven van hun kind. Voor kinderen met een migratieachtergrond vormt spellen mogelijk een uitdaging omdat een stevige taalbasis ontbreekt. Zodoende wordt hun leerproces bemoeilijkt.

Hoofdstuk 4: Opbrengsten

De ontwikkeling van spontaan schrijven tot en met vijf jaar voorspelt de latere geletterdheidsontwikkeling. Dat wat drie tot vijfjarigen leren, heeft een langdurige impact. Met spontaan spellen kun je de tussendoelen van beginnende geletterdheid op alle vlakken versterken.

Figuur 2 Wisselwerking tussen spontaan spellen en tussendoelen beginnende geletterdheid

Hoofdstuk 5: Een rijke leeromgeving

Kinderen hebben een taalrijke omgeving nodig waarin geletterdheid onderdeel is van de dagelijkse routine en waarin lezen en schrijven binnen handbereik liggen. Zorg er dus voor dat er labels, posters, kalenders, een woordmuur, het alfabet en boeken in het lokaal aanwezig zijn.

Bij voorkeur zijn er in iedere hoek diverse schrijfmaterialen te vinden. Bied in de winkelhoek de mogelijkheid om labels en lijstjes te schrijven en leg in een bouwhoek een liniaal en ruitjespapier neer.

Hoofdstuk 6: Aanbod

Binnen het spontaan spellen is een combinatie van leerkracht- en leerlinggestuurde activiteiten het meest effectief. Binnen leerkrachtgestuurde activiteiten zijn modeling, scaffolding en interactie goede didactische hulpmiddelen die je in kunt zetten. Modellen is hardop- denkend voordoen. Je geeft beginnende schrijvers de kans om het schrijfproces van meer ervaren schrijvers te observeren. Binnen scaffolding kies je passende doelen om de kennis en vaardigheden van leerlingen uit te breiden. Hierbij kun je onderscheid maken tussen hogere en lagere orde scaffolding. Tenslotte is ook de interactie belangrijk. Goede mondelinge taalvaardigheid leidt vaak tot hogere opbrengsten binnen verhalende schrijfvaardigheid. Voer daarom voorafgaand, tijdens en na het schrijven gesprekken met de leerlingen.

Hoofdstuk 7: Observeren en monitoren

Observeren en monitoren zijn belangrijke elementen om leerlingen te begeleiden bij het spontaan spellen. Maar hoe wakker je hun interesse aan waardoor je een goede observatie uit kunt voeren?

1. Bied een betekenisvolle activiteit aan die aansluit op hun beleavingswereld. Er moet hierbij voldoende ruimte zijn voor de eigen inbreng van de leerling;
2. Bouw voort op de kennis die de leerlingen al hebben over geschreven taal. Leerlingen geloven dat ze met succes woorden en zinnen kunnen schrijven, zolang je blijft aansluiten bij wat ze kunnen;
3. Zorg dat je leerlingen zich competent voelen en dat ze geloof hebben in hun eigen kunnen;
4. Het doel van de tekst moet duidelijk zijn. De schrijftaken moeten ertoe doen voor kinderen;
5. Het moet voor de kinderen duidelijk zijn voor wie ze schrijven. Dan kunnen ze hun werk delen met hun publiek.

Recensie

Het boek 'Spontaan spellen' kreeg ik binnen op de eerste dag van mijn vakantie. Ik had me voorgenomen om tijdens de vakantie zo weinig mogelijk voor mijn werk te doen. Helaas, dat voornemen mislukte. Ik begon met lezen en stopte pas toen ik het uit had.

Het boek is erg prettig geschreven. De teksten zijn duidelijk en goed onderbouwd met veel bronverwijzingen naar diverse onderzoeken. Het gaat er in dit boek dus niet zozeer om wat 'leuk' is, maar wat goed is, wat aanspreekt én wat werkt. Naast de theoretische onderbouwingen staan ook veel praktijk voorbeelden (doorkijkjes) uitgewerkt. Ik denk dat veel leerkrachten een aantal van deze voorbeelden al gedeeltelijk toepassen, maar door dit boek te lezen word je je veel meer bewust hoe belangrijk het spontaan spellen daadwerkelijk is. Kortom, wanneer je meer handvatten wilt om vanuit beginnende geletterdheid je onderwijs nog sterker vorm te geven dan is dit boek een goed en inspirerend hulpmiddel.

DOORKIJKJE

In een van de lokalen vinden bouwwerkzaamheden plaats. Er lopen mensen rond met helmen en werkkleding. Het lokaal is afgezet.

Terwijl de leerlingen in de kring gaan zitten aan het begin van de dag, vindt er een gesprek plaats over de bouwwerkzaamheden. De leerkracht merkt op dat de leerlingen nieuwsgierig zijn naar wat er gebeurt. Samen met de leerlingen wordt besloten om vanaf een afstand te gaan kijken. Elke leerling krijgt potlood en papier mee om notities te maken over wat ze zien. Ze mogen tekenen en schrijven. Tijdens de observatie stelt de leerkracht vragen om de focus van de leerlingen te leggen op bepaald gereedschap die door de bouwvakkers gebruikt worden. De meeste leerlingen tekenen en schrijven over zaken die hen interesseren. Sommige leerlingen voegen letters toe aan hun tekeningen, andere leerlingen schrijven woorden en/of zinnen.

Terug in het eigen lokaal bespreken de leerkracht en de leerlingen wat ze gezien hebben. De leerkracht maakt een lijst van de gereedschappen die de leerlingen hebben opgeschreven. Terwijl de leerkracht de woorden op een groot vel papier schrijft, modelt ze het schrijven. Ze laat zien dat je links bovenaan begint met schrijven en van links naar rechts schrijft. Er wordt besproken met welke letters en klanken de woorden beginnen. De lijst met gereedschappen wordt opgehangen in het lokaal.
